

Naiseks olemise kunst

*Avasta naiselik vägi läbi
arhetüüpide maagilise maailma*

Katrin Saali Saul

*N*aiseks olemise kunst

Avasta naiselik vägi läbi arhetüüpide maagilise maailma

Katrin Saali Saul

Naiseks olemise kunst

Avasta naiselik vägi läbi arhetüüpide maagilise maailma

Katrin Saali Saul

Kui Alice läbi küülikuaugu Imedemaale sattus, leidis ta sealt maagilisi jooke ja sööke sõnumiga: „Joo mind!“ „Söö mind!“ Sõõm ühest pudelist pani ta kasvama, ampsuke seenest oli kahandava toimega. Mõlemad kogemused osutusid õigel ajal, õiges koguses rikastavaks, et mitte öelda elupäästvaks.

Naise süvamaailmas valitsevad allhoovuseid, mis juhivad ta mõtlemist, tundmusi ja käitumist, võib kutsuda naise arhetüüpideks. Mõned arhetüübid muudavad naise väeliseks, suuremaks, teised kahandavad ta väetiks.

Alice õppis pikapeale Imedemaa võlujookides orienteeruma, võttes piisava lonksu õigel ajal. Nii ka naistel on võimalus tundma õppida enda sees olevaid väeallikaid – arhetüüpe. Õigel ajal, õiges kohas on vaja kasutada parajas doosis õiget arhetüüpi. Väge andvate arhetüüpide saatel on naisel võimalik kogeda elu kui Imedemaad. Väetute variarhetüüpide mõju all elava naise jaoks võib elu tunduda hädaoruna, kust pääsemiseks kuluks tõepoolest ära üks küülikuauk, mille põhja kukkudes leiaksid raamatu sildiga: „Loe mind!“, et samuti pääseda Imedemaale.

Naiseks olemise kunst

Avasta naiselik vägi läbi arhetüüpide maagilise maailma

© Katrin Saali Saul

© Kirjastus Pilgrim, 2015.

www.pilgrimbooks.ee

Toimetaja Õie Jakobson

Kujundaja Külli Tõnisson

ISBN 978-9949-529-55-1

Tallinna Raamatutrükikoda

*M*a pühendan selle raamatu oma armsale, targale, vaprale ja ilusale emale, keda olen näinud eluröömsa Tütarlapse, müstilise Armastaja, hooliva Perenaise ja väarika Kuningannana. Sisemine nõtkus ja graatsia, millega ta on osanud endas vastavalt olukorrale üles otsida sobivaima arhetüübi, on imetlusväärne.

*T*änuõnad

Ma tänan oma raamatu muusat Kadrit, kes raugematu innuga veenis mind sulge võtma ja ulatas sulle hoolitsevalt tagasi iga kord, kui olin selle nurka visanud. Aitäh Sulle, paikene.

Oma suurimaks inspiratsiooniallikaks pean ma oma imelisi sõpru – Kaiat, Mai-Liisi, Kadret, Tiinat, Maarjat, kelles avalduv sügav sisemine naiselikkus nii küpsetes arhetüüpides kui ka oma isikupärastes varjupooltes on andnud lõputut ainet meie ühiseks kasvamiseks ning võimalusi kogeda nii eluterveid arhetüüpe kui nende varjupooli omal nahal. Tänan teid, sõsarhinged.

Erialaselt on minu arengut enim mõjutanud kolm naist – psühholoogi, kelle suunas tahan tänuliku kummarduse teha. Kohtumine Jane Alopiga 1995. aastal andis mulle kindla veendumuse, et just hingeabi andmine on valdkond, kus mina tahan inimesi teenida. Sellest kohtumisest praeguse hetkeni on kestnud minu elukestev psühholoogiaõpe. Marina Paula Eberth lisis 2002. aastal mu klassikalisele psühholoogilisele orientatsioonile holistilise ja maagilise dimensiooni, avardades mu maailmavaadet uskumatute horisontideni. Larisa Renar sattus mu ellu ajal, mil elus karastatuna olin sisimas mehelikult tugev, ratsionaalne, sihikindel ja sirgjooneline. Kokkupuude Larisa õpetusega muutis mind pehmemaks, paindlikumaks ja ka kavalamaks – naiselikumaks. Aitäh teile, mu head teejuhid ja õpetajad.

Soojad tänud tahan öelda ka Õiele ja Evele, kehastunud headele haldjatele, kes on andnud mulle aega sõba silmale lasta, hinge tõmmata ja luua. Ilma teie abita poleks see raamat saanud sündida.

Minu kõige sügavam tänu kuulub aga loomulikult mu armsale perele. Taavi, kallid, tänu Sinu armastusele olen ma naisena õide puhkenud. Kallid Oliver, Norman ja Eleanora – te olete mu elu Armaskivid 😊.

*S*isukord

Tänuõnad	4
Saatesõnad	5
Sissejuhatus naise elutervetesse arhetüüpidesse ja nende varjupooltesse	11
Tütarlapse arhetüüp	44
Armastaja arhetüüp	101
Perenaise arhetüüp	159
Kuninganna arhetüüp	260
Lõpetuseks	316
Autorist	319

*S*aatesõnadega...

... soovin teha sügava kummarduse inspiratsiooniallikele, kellega kokkupuude kas raamatu vahendusel või isiklikult pani mind kirjutama oma raamatut. See peatükk on naise arhetüüpide huvilistele marginaalse tähtsusega, pakkudes pinget pigem neile, keda huvitab minu enese teekond, kuidas ma enda jaoks elumuutva naise arhetüüpide teema juurde üldse jõudsin. Teised võivad selle heietuse rahumeeli kõrvale jätta ja süveneda kohe sissejuhatusse.

Minu kirgas ja siiani põlev huvi naise arhetüüpide maailma vastu sai alguse hoopis meeste juurest. 2004. aastal sattusin lugema **Robert Moore'i ja Douglas Gillette'i raamatut „Kuningas, Sõjamees, Maag ja Armastaja. Teekond küpse mehelikkuse lätelele“**. (Huma 2000, Pilgrim 2013)

Hakkasin nägema mehi teise pilguga, adudes, et iga naine tahaks, et tema mees oleks kui Kuningas – võimas, õiglane, väarikas, kes kannaks vastutustundlikult hoolt oma kuningriigi eest, olgu selleks siis perekond või ettevõte. Kõik naised unistavad, et mees oleks kui Maag – loov ja tark, kes leiaks lahenduse igale probleemile ja väljakutsele. Naised soovivad näha enda kõrval Sõjameest – julget, tugevat, vastupidavat, kes vapralt võitleb oma eesmärkide eest ja oma kallima nimel läheb kasvõi lohega kartmatult silmitsi. Ja milline naine ei igatseks koos olla Armastajaga – truu ja pühendunud partneriga, kes tunneks armukunsti nii kehalist kui hingelist poolt?

Need neli arhetüüpi¹ moodustavad kokku küpse mehe hingeelu põhistruktuuri, luues justkui nii erinevatest algkujudest ühtse meheliku terviku. Tasakaalus ja pühendunud Kuningas loob Maagi teadmiste varal riigi, mida Sõjamees Kuninga juhtnööride kohaselt laiendab ja kaitses ning kogu seda pragmaatilist asjaajamist hingestab Armastaja loovus. Jah, Armastaja impulsid panevad mõnikord ka täiearulistel meestel katuse sõitma, ajalugu on rikas säärase näidete poolest.

Filmikangelased, kes paljudele naistele meeldivad, kehastavad just neidsamu jooni. Mõnikord seotakse need arhetüübid kõik ühte tegelaskujusse kokku – näiteks James Bond – Kuningana alati väerikas Inglismaa ja inimkonna huve teenides, Maagina, leides plaani ka võimatu missiooni täitmiseks, Sõjamehena, kel luba tappa, on temas julgus ja suutlikkus hakkama saada iga kurikaelaga ning kirglik Armastaja on ta filmis samuti, väga ebapärisv ainult.

Paraku on igal arhetüübil olemas ka oma ebaküpsed varjupooled.

Tasakaalustatud Kuningaenergia variüksuseks on **Hirmuvalitseja**, kes ei ole huvitatud oma kuningriigi isetust teenimisest. Teda on vallanud türanlik soov tunnetada oma võimu, ta on teiste suhtes jõhker ja ebaõiglane ning hoolib vaid iseene vajadustest. Selle aktiivse pooluse vastandina varitseb kuningat **Nõrgukese** passiivne arhetüüp, kes ei oma kontakti oma vägevuse ja jõuga ning kel pole mingit teadmist, oskust ega tahtmist kuningriiki hallata.

Elutervet Sõjameest ohustab **Sadisti** varjukül, muutes Sõjamehe julmaks ning kättemaksuhimuliseks, kes pärast võitlejakohuse täitmist tahaks vallutatud alad rüüstata, põlema panna ning naised ära vägistada. Sõjamehe arhetüübi puudujääk avaldub seevastu vääraltalitusliku **Masohhisti** või teovõimetu **Argpüksi** näol, kes isegi hiirt ei suuda kinni püüda, rääkimata siis suuremate väljakutsetega silmitsi olemisest või oma naise eest võitlemisest.

Armastaja ürgne energia hõlmab elavust ja kirge. Vari-Armastaja kannatab Don Juani sündroomi käes. Ta otsib ülimalt ja kehtvat orgastilist seisundit, muutudes **Sõltlasarmastajaks**. Või siis ei tunne ta mingit kirge ja eluiha ning jääb saamatult **Suutmatu Armastaja** varirolli mängima. Lihtsalt väljendudes – vari-Armastaja kas eksleb täitmatult ühe naise embusest teise manu või siis on memmepojana vagur ega söanda naistele üldse ligineda.

Nutikast ja oskuslikust Maagist saab aktiivselt üle võlli minnes variserlik **Tüssaja**, kes kasutab oma teadmisi kurjalt ära, lubab kokku maad ja ilmad ning tahab oma äri- või elupartneritel pidevalt nahka üle kõrvade tõmmata. Tüssaja kõrgpilootaaž avaldub poliitikute retoorikas ja demagoogias. Oma ala suurmeistrid suudavad laiad rahvamassid panna uskuma, et naaberriigi territooriumi annekteerimine on tegelikult vaid oma kaasmaalaste õiguste kaitses. Maagi passiivne varivorm on **Süütuke**, kes ei

¹ Kui arhetüübi mõiste sulle pisut segane on, siis järgmises peatükis saab lahti seletatud, mis tüüp see arhetüüp on.

saa millegagi hakkama, sest tal endal puudub elujõud ja -tarkus. Ei saa ta hakkama kraani parandamisega, loovust ei jagu, kuidas raha teenida ning nutikust pole temas just ülemäära palju. Ta on luuser, kellel pole head plaani.

Küsimus pole mitte selles, kas variarhetüübid mehes end ilmutavad, vaid millal ja kuidas. Nad on peidus igas mehes. Kas nad domineerivad või juhivad meest vaid aeg-ajalt?

See raamat inspireeris mind mõtlema, milline on siis teekond küpse naiselikkuse lätetele ja millised on naiste arhetüübid.

Sellest küsimusest kantuna leidsin palju mõtteainest **Clarissa Pinkola Estesilt**. Ta pühendab oma imetabase raamatu „**Naised, kes tantsivad huntidega**“ (Huma 1997) pärimustes ja muinasjutudes elavale Ürgnaisele ja nendib: „Traditsiooniline psühholoogia jääb jänni, kui peab sügavamalt käsitlema seda, mis on naisterahvale tähis: tema arhetüüpset, vaistlikku, seksuaalset ja tsüklilist omapära, tema arenguteed, naiselikkust ja loovusetuld. Ja sellepärast räägimegi Ürgnaise.“

„Elutervetel naistel ja huntidel langevad teatavad hingejõujooned kokku: mõlematel on terav aistmismeel, mängualdis vaim ja kõrgendatud pühendumisvõime. Hundid ja naisterahvad on sugulased oma uudishimuliku loomuse poolest, oma suure hingejõu ja kannatlikkuse poolest. Neil on sügavad vaistud.“

Estesi raamatut lugedes mu janu mõista naiste hingemaastikke vaid kasvas. Ma tundsin, kuidas mu müütiline hundisaba isukalt seeliku all edasi-tagasi liikus kui emahundil, kelle tähelepanu on uudishimust taevasse kruvitud.

Arhetüüpe ehk algkujusid saab pidada küpse naiselikkuse nurgakivideks. Nad loovad tasakaaluka naise hingeelu süvastruktuurid, mõjutades naise tundeid, mõtteid ja käitumist. Nad moodustavad kokku elutarga, mängulise, tundelise, armastava, hooliva, loomingulise Ürgnaise, kellest Estes lummavalt pajatab.

Ent millised naise arhetüübid vastavad mehe omadele, et need omavahel täiendades saaksid luua aluse elujõulistele ja tervetele inimsuhetele? Ning kui on selge, et igal mehel avalduvad mingis olukorras variarhetüübid, siis millised varjud ohustavad naist, et me kõik kaotame aegajalt kontakti Ürgnaisega?

Sellele küsimusele internetiavarustest vastust otsides jäid mulle silma mitmed teooriad. Naistest ja arhetüüpidest on palju kirjutatud. Igal autoril on sellest teemast oma nägemus, erinev sõnastus ning selles naise süvaolemuse tabamise kirjelduste paljususes on oma võlu. Toon siin vaid mõned näited.

Toni Wolff², Carl Gustav Jungi armsaim kolleeg ja muusa, on kirjutanud juba eelmisel sajandil essee neljast arhetüübist, mis avalduvad naistes. Ta kirjeldab Amatsooni – iseseisvat, ettevõtlikku naist, Ema – hoolitsejat, Hetääri – armastajat, kaunite kunstide viljelejat ja Tarka Naist – mõistuse ja südamehääle tasakaalustatud esindajat.

² Wolff, Toni (1956). *Structural Forms of the Feminine Psyche*.

Naiseolemust on vaadeldud seitsme antiik-kreeka jumalanna – Hera, Hestia, Athena, Demeteri, Afrodite, Artemise ja Persephone³ – kaudu, kus iga jumalanna kehastab mingit tahku tänapäeva naises, ilmutades end naise psüühe selles valdkonnas, mille kaitsja ta antiik-mütoloogias oli. Nii väljendub näiteks Hestia, antiik-kreeka kodukolde kaitsja, koduste toimetustega hõivatud naises. Athena tarkusejumalannana tegeleb naiste intellektuaalsete pürgimustega. Demeter, viljakuse jumalanna, on seotud emadusega. Afrodite armastusjumalannana on iseenesest mõistetavalt seotud naise seksuaalsuse väljendumisega.

Fallenangel⁴, võtnud aluseks Moore'i ja Gillette'i meeste arhetüüpide teooria, on kirja pannud artikli Kuninganna, Ema, Targa Naise ja Armastaja arhetüüpidest. Ta mainib põgusalt ka nende elutervete arhetüüpide liigaktiivsuses üle võlli läinud ja arhetüübiga nõrgas kontaktis olevaid passiivseid variarhetüüpe.

Nii muutub tema käsitluses **Kuninganna** arhetüüp liigaktiivsuse puhul **Türanniks** ja jääb passiivse avaldumise korral **Nõrgukeseks**.

Ema arhetüüp muutub liigse avaldumisvormi puhul **Ülehoollitsevaks Emaks** ja jääb emaanergia vähesuse korral **Hoolimatuks Emaks**.

Tark Naine läheb arhetüübi ülemäärase mõju korral üle **Nõia** energiasse ja kui tal tarkust ei jagu tituleerib autor ta **Lolliks**.

Armastaja puhul läheb naine selle arhetüübi liiasuse puhul üle võlli **Prostituudi** energiasse ning selle energia vähesusel muutub ta **Frigiidseks Naiseks**.

Selline tervikliku naise sisemaailma toetumine neljale arhetüüpele ilma sambale ja neid ümbritsevatele varjudele tundus mulle selge ja paikapidav, kuni sattusin osalema **Larisa Renari** Akadeemia õpitubades Armastajast, Tütarlapsest, Perenaisest ja Kuningannast.

Renari teoorias on Targa Naise ja Ema arhetüüp ühendatud Perenaise seisundiks. Uudsenäha on ta juurde toonud Tütarlapse arhetüübi. See käsitlus tundus mulle kõige sümpaatsem seniloetutest, sest **tütarlapseliku rõõmu, puhtuse, usalduse ja elurõõmu avaldumine on naise psüühes nii erakordse tähtsusega, et see väärrib väljatoomist eraldi arhetüübina**. Nii lähebki Armastaja paari Armastajaga, Kuninganna astub Kuninga kõrvale, Maag moodustab partnerluse Perenaisega – ühed võlurid mõlemad – ning Sõjamehele jääb kaitsta ja hoida Tütarlaps.

Nende õpitubadega ning Tütarlapse arhetüübi lisandumisega muutus mu senine arusaam naise sisekosmose Pühast Neliainsusest. Venelannade koolitused keskendusid naise arhetüüpsete jõudude tasakaalustatud energiatega tundmaõppimisele ehk siis, kuidas nende seisundite elutervet olemust endas äratada, hoida ja arendada. Mind aga paelusid (ja paeluvad siiani) varjupooled, sest **just varjupooled takistavad naise psüühes küpsete arhetüüpide elutervet väljendumist**.

Renari teooria⁵ hakkas mu peas elama oma elu, pidevalt täienes, arenedes ja kohandudes Eesti naistele omasemaks. Inspireerituna neist koolitustest tekkisid mu peas küpsete naise arhetüüpide kõrvale variarhetüübid, millest enamik on meile lapsest saadik teada muinasjuttudest.

Oma teraapiapraksises olen kohtunud paljude naistega, kes on kurvad, vihased, hirmunud, kadedad, tüdinud, oma elu ja suhetega puntras. Ühtesid painavad lapsepõlvkogemused, teised on õnnetud oma praegustes suhetes, paljud neist ei orienteeru oma hingemaastikul ega oska luua sõbrasuhet iseendaga, rääkimata siis oma partneri või lastega. Mõned neist on läbi elanud suhete purunemised ja on segaduses oma osast selles valusas lahkuminekuloos. Mitmed on ohanud, et naiseks olemine on pigem koorem, valu ja kannatus, mitte rõõm.

Ma hakkasin naistega tööle uut moodi. Rääkides naistega arhetüüpidest ja nende varjupooltest, kuidas need naises kujunevad ja milles avalduvad, milleks on hea neid endas ära tunda ning mida varjupooltega ette võtta, olen näinud palju äratundmist. See pole sugugi mitte iga kord olnud äratundmisrõõm. Pigem äratundmisõud, kui naine on endas üles leidnud Jääkuninganna jäiselt vaikiva varju, Täitmatu Naise pidevalt rahulolematud ja kamandavad jooned, Kanaema vaid lastele kesken-dunud oleku või Inetu Pardipoja ohvrimentaliteedi. Ent siit on alanud ka tee terve-mate suhete poole. Nii iseenda kui teistega.

Kuna eesti keeli polnud ilmunud ühtki naise arhetüüpidest kirjutatud trükist, sündiski mõte panna kokku raamatuks kõik, mis on rikastanud minu arusaama elujõulise naisena elamisest – koolitustel kogetu, elus õpitu ja teraapiatöös kuuldu. Larisa Renar on andnud mulle õnnistuse, et tohin talle kui inspiratsiooniallikale viidata ja toetuda tema teooriale elutervetest naiselikest seisunditest. Oma fantaasia viljana olen lisanud küpsete arhetüüpide varjukülgede muinasjutulise, ent eluliselt valusa poole. Kõige rohkem olen siia siiski kokku kirjutanud ehedaid noppeid elust enesest, naiste lugudest. Olen püüdnud mõista naise – mis isikuomadused võimaldavad neil elada rahuldustpakkuvat elu ning millised jooned ja käitumismustrid külvavad naise ellu kaost, ängi, segadust. Ja nii on need omadused jagunenud küpsete arhetüüpide ja nende varjupoolte kirjeldustesse.

Ma ei pretendeeri oma raamatuga süvateaduslikule analüüsile ega ihale luua tõendus põhise teooriat. Mu sooviks on kirjutada ka ilma psühholoogialaste teadmisteta lihtsalt loetav raamat, mis aitaks lugejal mõista naiseks olemise kunsti läbi arhetüüpide prisma.

Ja-jah, justnimelt kunsti. Rahvasuu naljatab, et Jumal, meisterdades maailma-loomise protsessis kuuendal päeval valmis mehe, silmitses meest hetke ja mõtles: „Ma suudan paremini.“ Ning tegi naise.

⁵ Kes soovib lugeda Larisa Renari enda käsitlust naise seisunditest, saab seda teha venekeelsest raamatust „Четыре грани совершенства. Годовая программа возвращения женственности“ (Вектор 2010)

³ Jean Shinoda Bolen (1984) *Goddesses in Everywoman: A New Psychology of Women*.

⁴ Fallenangel (2013) *Queen, Mother, Wise Woman and Lover: Rediscovering the Archetypes of the Mature Feminine*

Nali naljaks, aga mulle siiralt tundub, et **naine on Jumala loomingu kauneim taies.** (Sellest mõttest nõrduvad mehed võivad nüüd raamatu rahumeeli kõrvale panna.) **Iga naine on loodud jumalikuks, ilusaks, õrnaks ja samas vägevaks. Iga naine on looja ja loodu hoidja. See on kõrgemalt poolt ettekirjutatud missioon, et elu Maal õilmitseks.**

Kuidas elada oma elu selliseks, et jumalik läte naises ei kuivaks, et sära aastatega ei tuhmuks, vaid väge tuleks vanusega juurde? Et sellest väest saaks toitu enesehinnang, mis on kõikide suhete aluseks? Selline elu on kunst. **Siinkohal mulle tundubki, et parema kunstilise tulemuse nimel aitab teadlikkus arhetüüpidest ja variarhetüüpidest oma elu kunstiteoseks elada.** Laias laastus on kaks võimalust – Sa kas valitsed oma arhetüüpe või valitsevad (vari)arhetüübid Sind.

Üks omadussõna, mida Sa ühegi arhetüübi kirjelduse alt ei leia on „ilus“. Mulle näib, et naiselikkus ja ilu on mingis mõttes samatähenduslikud. Naiselikkus ei sõltu kehakujust ega füüsilisest vormist. Öeldakse, et noorusaastatel on naised ilusad, sest nii Jumal nad löi, küpsusaastatel on ilu aga naise enese kätes. Ilu on sisemine kategooria, mis kumab väljapoole. **Naine minetab ilu, kui kaotab oma süvaolemuses kontakti naiselikkusega.** Nii et mitte eluraskused ja vanus pole ilu vaenlased, vaid kurbus, viha, kadedus, hirm, süü ja häbitunne – tunded, mida kannavad endas variarhetüübid. Iga naine tahab ilus ja ilusaks peetud olla. Loomulikult, enese välimuse eest hoolitsemine aitab siin kaasa. Aga ilu võti pole ainult välimuses. **Rõõm, rahu, armastus ja elutarkus, mis kiirgavad elutervetest arhetüüpidest, on küpse naiselikkuse/ilu olulisimad koostisosad.**

Naisi on portreeritud igas kunstivallas – pildis, muusikas, filmis, tantsus, arhitektuuris, sõnas. Iga portree on alati omanäoline, hoolimata sellest, et sama algallikat on juba tuhandeid kordi kirjeldatud ning kirjeldatakse veel. Nii püüan minagi luua oma portreed Naisest kui jumaliku meistritööst.

Sissejuhatuseks

...sukeldume kohe ilma pikema sissejuhatusega arhetüüpide ning nende varju-poolte müstilisse maailma.

Mis on arhetüüp?

Hästi primitiivselt selgitades võiks öelda, et arhetüüp on mingi idee, millest kõik inimesed saavad ühtemoodi aru. See arusaam kerkib meie süvaolemusest.

Mõistet „ilus päev“ saab tõlgendada mitmel erineval moel. Ühele on ilus päev soe ja päikseline, teisele kangastub hoopis karge lumine suusanõlv, kolmandale rahulik aeg lastega, neljandale lõbus oleng sõpradega, viiendale jalutuskäik tormisel mererannal ja nii edasi. Ilus päev ei mahu arhetüübi mõiste alla.

Või „liiklusvahend“ – osadele auto, teistele kaamel, kolmandatele jalgratas.

On aga terve hulk ideid, mida inimesed sarnaselt mõistavad. Kui lasta inimestel ette kujutada näiteks mõisteid: kuningas, ema, vaeslaps, sõdalane, nõid, narr, sünd, saame põhiolemuselt väga kattuvad pildid.

Psühhoanalüütik Carl Gustav Jung⁶ on kirjutanud arhetüübi ehk algkuju mõiste psühholoogia kullavaramusse. **Ta selgitab seda sünkroonset arusaamist kollektiivse alateadvuse terminiga. Ta seletab, et teatud kogus mõisteid ongi kõigi indiviidide juures ühesugused, et need mõisted on osa inimapsüühe kaasasündinud struktuurist. Need ideed kujundavad ja mõjutavad instinktiivselt inimeste taju, mõtlemist, tundeid ja käitumist, sõltumata sellest, kas inimene on need ideed endale teadvustanud või asuvad nad kusagil sügavas alateadvuses.** Need algpildid rändavad pärilikkuse teel põlvest põlve.

Jung sõnastab arhetüübi olemasolu järgmiselt: „Need algpildid, ürgkujud on ise-loomulikud tervele inimliigile ja kui nad üldse kunagi on „tekinud“, siis langeb see tekkimine kokku inimliigi tekkimisega. See on inimese inimlikkus. Arvamus, et see pole päritud, vaid tekib igas inimeses uuesti, oleks sama mõttetult nagu primitiivne arusaam, et päike, mis hommikul tõuseb, on hoopis teine kui see, mis õhtul loojus.“

Arhetüübi hästi tuntud väljenduseks on muinasjutud, muistendid ja müüdid. Tänu nendele oleme kõik arhetüüpsete ideedega juba lapsepõlvest tuttavad.

Vahet pole, kas me mõistet „arhetüüp“ tunneme, need üleilmlikud nähtamatud jõud mõjutavad me käitumist igal juhul iga päev. Niisiis, kui mingi jõud, mis on suurem kui me ise oleme, meie elu ja olu nii suurel määral juhib, kas siis poleks tark neid jõudusid nii endas kui teistes tundma õppida?

⁶ Alljärgnevad tsitaadid pärinevad raamatust: Jung. Neli arhetüüpi. (Pilgrim 2014) lk.22

Naise arhetüübid

Ka Naine on arhetüüpne mõiste. Esimeste assotsiatsioonidena tekivad pea kõigil selle sõnaga sarnaselt pehmus, hellus, soojus, viljakus, emotsionaalsus, ilu ja siis veel sadakond sõna vastavalt igapäevase kogemusele naisena või naistega.

Üks viis kirjeldamiseks naise olemuse rikkalikku paletti on vaadelda selle müstilise terviku arhetüüpseid osi.

Iga naise sees elab:

- ☞ elurõõmus, emotsionaalne, mänguline, naerune, muretu **Tütarlaps**
- ☞ sensuaalne, seksuaalne, tabamatult müstiline **Armastaja**
- ☞ hoolitsev, emalik, rahulik, korda loov **Perenaine**
- ☞ enda väärikust teadev, tark ja õiglane **Kuninganna**.

See elutervete arhetüüpide palett on igale naisele kaasa sündinud. See on Ürgnaise kood, mis käivitub iseenesest sünni hetkel, sõltumata rassist ja geograafilisest asupaigast, käivitudes vaatamata ema vanusele, psüühilisele seisundile, füüsilisele tervisele või sünnituse kulule.

Arhetüüpide standardpakett on mõeldud tagama täisverelise naise elu. Loodus (kellele sobivam – Jumal) on sünnihetkeks oma töö teinud. Järgnev on ema ja teda ümbritseva keskkonna kätes.

Keeruline on määratleda, millal lapsel tekib kontakt arhetüüpidega, erinevad

arhetüübid käivituvad täistuuridel erinevatel arenguetappidel. Aga kui vaadata juba ühe-kaheaastast tüdrukutirtsu, siis on temas ta vanusekohasele Tütarlapsele, kes muretult mängib ja hullab, lisaks ka selgelt äratuntavad Armastaja alged – kuidas ta oskab isale otsa vaadates kudrutada ja teda oma väikeste soovide täitmiseks ümber näpu keerata! Tüdrukud väljendavad väikest Perenaist, askeldades nukkudega, tehes koduseid toimetusi, valmistades toitu. Ja nad oskavad suurepäraselt Printsessina väljendada oma tahtmist või öelda „Ei!“ kui neile ei maitse süüa või ei meeldi ema poolt valitud kleit.

Väike laps on oma esimestel eluaastatel justkui švamm, imades endasse kõike, mis tema ümber toimub. **Ta salvestab oma alateadvuse varamusse selle, kuidas vanemad temaga räägivad, teda hoiavad, aga ka selle, kuidas vanemad omavahel suhtlevad.** Kas peres on soojad, armastavad suhted, kas üksteist väärtustatakse, kuulatakse, kas ema-isa naeravad koos ja näitavad välja oma vastastikust kiindumust kallistuste, suudluste, puudutuste, sülesolemise kaudu või on perekliima külm, pragmaatiline, kauge ja kogu suhtus toimub vaid logistilistel teemadel – millal kedagi kuhugi viia, mida vaja osta, mida vaja teha. **Salvestub kõik – nii hea kui halb ja selle salvestuse põhjal hakkab laps rajama oma identiteeti.**

Emade mõju

Ka naiselikke arhetüüpe – mis hõlmavad endas nii soojust kui elutervet jahe- dust, nii tarkust kui ka lapsemeelset muretust, nii sensuaalsust, kirglikku seksuaalsust kui ka perenaiselikku rahu, nii kõigutamatut väärikust kui vallatut kavalust – seda kõike õpib väike tüdruk oma emalt ja teistelt olulistelt naistelt, kes on kodus ta ümber.

Vanarahvatarkus sõnab, et tüdruku kujunemine algab päeval, mil eostatakse tema ema. **Esiemadelt edasiantud eeskujud on naiselikkuse nurgakivi.** Ehk siis see, mida üks naine oskab emana edasi anda oma tütrele, sõltub sellest, kuidas tema oma ema teda kasvas.

Juba sünnihetkeks on tüdrukul üheksa kuud emaüsa kogemust, olles mõjutatud ema rasedusaegsest seisundist. Pärast sündi kujundab ema tütre reaalsuse. **Ema psüühiline seisund mõjutab last sada korda enam kui teda ümbritsev füüsilise reaalsus.** Paraku sõltub ema psüühiline seisund väga palju just sellest ümbritsevast reaalsusest.

Õnnelikud on need tüdrukud, kelle esiemad on olnud ühenduses oma ürgse

naiseliku väega, kes hoolimata eluraskustest ja naiseks olemise valudest on leidnud ja alal hoidnud endas naiseks olemise ilu, rõõmu ja tarkust.

Ürgne naiselik vägi algab suhtumisest endasse kui naisesse. Oma väärtuse teadmisest. Eneseaustusest. Enesearmastusest. Elu armastamisest. Oma sisehääle kuulamisest. Sisemisest rahust. Rahulolust iseenesega nii kehalises, hingelises kui vaimses plaanis. Enda kauniks pidamisest sõltumata vanusest, kehakaalust ja füüsilisest vormist.

Kellegi elu pole probleemivaba. Väline maailm on stressirohke. 24/7 head tuju, muretut lusti ja lillepidu esineb harva. Kõigil on halbu aegu. Keegi ega miski pole täiuslik. Ent ometi oskavad mõned naised elada oma elu selliselt, et nad on kontaktis kõigi elutervete naiselike arhetüüpidega.

Nende tütreid on näinud oma ema Tütarlapsena vallatlemas, naemas, tantsimas, liblikaid taga ajamas, lumeingleid tegemas, vaimustunult kiikumas, võilille seemnepalle puhumas. Ja veel on need tütreid näinud oma ema Armastaja arhetüübi sooja, armastavat suhet oma mehega, jälginud nende vahelisi füüsilisi puudutusi. Ja tajunud, kuidas ema on Kuningannana austatud nii oma mehe, töökaaslaste kui sõprade poolt tänu ta teadmiste, sisemisele väärikusele ning oskustele. Ning loomulikult need tütreid on kogenud oma ema emalikku hoolt ja nautinud kodu hubasust, mille ema perenaisekäsi on loonud. Nad on õppinud tema kõrvalt palaviku alandamise nippe, pannkoogiküpsetamise nõkse, sõprade hoidmise kunsti ja paha tuju peletamise trikke.

Mitte kõik tüdrukud pole aga sündinud hõbelusikas suus ning nii leidub ikka ja jälle justkui vanuselt ja kehalt täiskasvanud naisi, kes on aga ürgnaise olemusse pühendamata. Nende emad on ühel hetkel oma elu käigus kaotanud mingi arhetüübiga kontakti.

Põhjuseid kaotuseks võib olla mitmeid. Suurimaks neist jääb alati oma ema mõju. Seepärast kirjutangi, et esiemade eeskujul on see, mis kannab eluterveid arhetüüpe põlvest põlve edasi. **Väike ilmakodanik võtab oma ema naise ideaalmudelina.** Väike tüdruk võtab omaks selle, mida ta kogeb. Ta ju ei tea, et on ka muid naiseks olemise mooduseid peale oma ema eheda eeskujul.

Oleme kõik ilmselt kuulnud lugusid, kuidas vastsündinud kutsikas võib emaks võtta kassiema ning hakata tema eeskujul jäljendama arhetüüpset kassikäitumist – see ju ainuke reaalsus, mida ta kogenud on, sestap võtab ta selle ainuõigena omaks. **Tüdruku alateadvuses vermub nähtud emaeskujust naisekujund, keda ta ise hiljem alateadlikult kehastama hakkab.** See naise kujund sisaldab endas kõiki naise arhetüüpe. Ent kahjuks pärandatakse edasi ka õnnetuid hoiakuid ja ebaterveid suhtemustreid. Selle pärandi taga pole vanemlikku pahatahtlikkust – ei

taha ju keegi oma lastele teadlikult halba – vaid lihtne teadmatus ja oskamatus.

Näiteks eluterve Tütarlapse võib kehval juhul endas kaotada juba lapsepõlves. Kui emal pole endal olnud head kontakti selle arhetüübiga, siis ta ei salli naeru ja kilkeid ka oma tütre elus. „Pill tuleb pika ilu peale“ võib olla selle pere juhtmõte. Võib-olla on väike tüdruk pidanud kiiresti suureks kasvama, et aidata emal teiste laste eest hoolitseda. Võimalikud on ka stsenaariumid, kus ema ise on olnud abitu või õnnetu ja tüdruk on pidanud olema oma enda emale ema eest ja ohverdama oma lapsepõlvemängud. Loomulikult võib kaotamise põhjuseks olla ka hoopis isa türanniseeriv loomus. Või on selles peres pjedestaalil väärtuslikud ainult poisslapsed. Neid põhjuseid, miks naisel kaob kontakt eluterve arhetüübiga, saab lugeda pikemalt iga arhetüübi all eraldi.

Jah, **tüdrukul on sünni hetkel kõik eluterved arhetüübid olemas, ent kui ta oma kujunemisaastate jooksul ema, vanaemade või teiste oluliste naise juures neid arhetüüpe avaldumas ei näe, jätab see oma pitseri ning tal on raske neid tahke enda juures välja kujundada.** Õnneks mitte võimatu – on palju tublisid naisi, kes olles kogenud mingi arhetüüpe jõu puudumist (või üleküllust) oma ema juures, on teadlikult otsustanud radikaalselt temast erineda ning ise need tahud endas välja arendada. Teadlikkus on siin võtmesõna.

Naiselikkuse sünnil on isal oluline roll. Selle järgi, kuidas isa kohtleb ema ja teisi naisi, kujuneb tüdruku arvamus, kuidas mehed suhtuvad naistesse üleüldiselt. Tüdrukul on vaja määrata isaga, et tunda mängu käigus tema füüsilist jõudu, nii saab ta esimesed kogemused mehe kehast.

Kui tüdruk näeb ema silmis isa suhtes imetlust ja usub, et isa saab enamuse maailma asjadega hakkama ja teab peaaegu kõike, siis on see aluseks turvatundele, mida naine hiljem oma elu suhtes tunneb, ja annab oskuse hoiduda inimestest, kellega suhe pole turvaline. Kui isal on aega oma tütreaga maailma asjade üle mõtiskleda ning kuulata tütre mõtteid ja tundeid, siis viis, kuidas isa tütre tunnetega ümber käib, loob aluse, kuidas naine end tulevikus kohelda lubab.

Vanematevahelise eheda helluse, suudlemise, kallistamise nägemine paneb aluse lapse elutervele seksuaalsusele. Kui emal on hea suhe isaga, siis soovivad tüdrukud, et nende tulevane mees oleks isa moodi.

Suhtumine oma kehasse saab samuti alguse lapsepõlvest. Ideaalis võiksid vanemad sisendada tütrele, et ta on kena. Kui tütar näeb, et ema peab end ilusaks ning isa kinnitab seda oma kiitusega, siis kasvab tüdruk harmoonilises keskkonnas. Kui ema aga ikka ja jälle väljendab rahulolematust enda peegelpildiga või, veelgi hullem, kritiseerib oma tüdarta tema välimuse pärast, siis selle kriitikaga on rahulolematuse seeme tütrele idanema pandud.

Variarhetüübid

Eluterve arhetüüp rõõmustab naist ennast ja tema kiirguses on ka teistel inimestel hea olla. Eluterve arhetüüp on tasakaalus. Sellest, mida tasakaal iga eluterve arhetüübi juures konkreetselt endast kujutab, tuleb pikalt juttu järgmistes peatükkides.

Paraku on aga nii, et tasakaalu on keeruline leida ja raske hoida. **Vääratada on lihtne mõlemale poole – minnes üle võlli ehk siis evida mingit energiat liiga palju või siis vastupidi – naisel pole sisemist jõudu/julgust/oskust arhetüüpi endas kogeda. Tulemuseks on ebaküpsete variarhetüüpide domineerimine naise psühholoogias.**

Kui elu on lill, pole sugugi keeruline püsida elutervetes arhetüüpides. Variarhetüüpidesse satub naine suuresti ikka selle pärast, et ta elu pole lill või vähemalt tundub naisele, et see on mingi vale lill ning ta libiseb tasakaalus arhetüübist välja.

Olen rajanud oma teooria variarhetüüpide sellisena, et tasakaalus arhetüübil on kaks üle võlli läinud ning kaks nõrka variarhetüüpi.

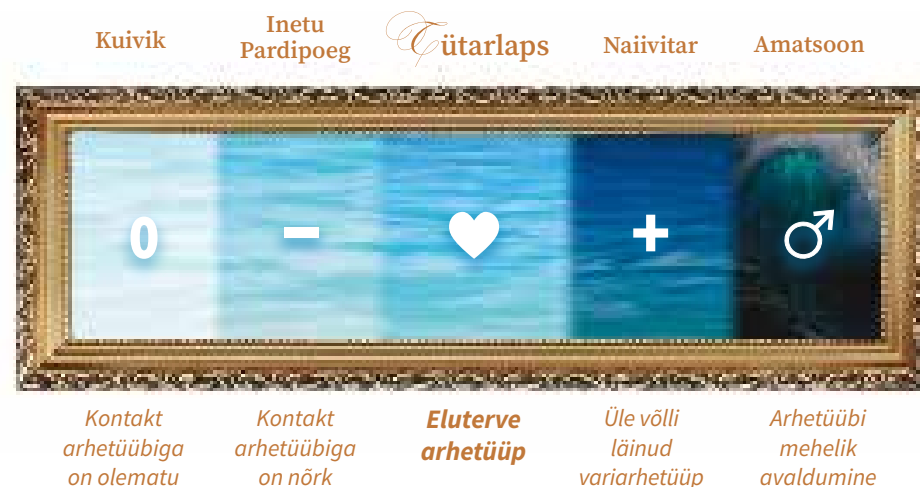
Üle võlli läinutest ühel juhul liialdab naine arhetüübi psüühilise energiaga, seda energiat on tema mõtlemises ja käitumises liiga palju. Teisel juhul on ta aga liialduse tõttu sootuks eemaldunud naiselikust energiast ning saanud tulemuseks meheliiku, agressiivse ja aktiivse väljenduse.

Arhetüübi nõrga väljenduse puhul ei kasuta naine ühel juhul selle arhetüübi psüühilist energiat oma elus piisavalt. Teisel, äärmuslikul juhul kaotab naine kontakti arhetüübiga täielikult.

Edaspidi vaatlemegi eluterve arhetüübi ja tema varjupoolte avaldumist järgmise skeemi kohaselt:

- 0 puudulik variarhetüüp, kus kontakt eluterve arhetüübiga on täielikult kadunud
- nõrk variarhetüüp, kus kontakt eluterve arhetüübiga on liig vähene
 eluterve, tasakaalus arhetüüp
- + üle võlli läinud variarhetüüp, kus arhetüüp avaldub liiga tugevalt
 meheliik variarhetüüp, kus arhetüüp avaldub veelgi jõulisemalt, agressiivselt, aktiivselt – meheliikult.

- + Tütarlaps võib minna liiale usaldamise ja muretusega. Siis saab temast **Naiivitar**, kes usub kõike, mida talle räägitakse. Ta on teiste poolt väga mõjutatav ja lapsik. Tema usaldus universumi headusse ja küllusesse on liigutav. Tema siirus, lihtsimeelsus ja abitus on armas ja ligiõmbav – iga Lumivalgukese jaoks on kuskil Pöialpoisid, iga Punamütsikese tarvis leidub Jahimees.
- ♂ Veelgi rohkem üle võlli minnes, kui mängulusti ja julgust Tütarlapsel liiga palju on, saab temast **Amatsoon** – naissõdalane, poisstüdruk, kes kannab parema meelega pükse, istub kartmatult mootorratta selga, jumaldab suurt kiirust, sporti ja riski. Ta on nooruslik, kehaliselt väga võimekas. Ilma asjata teda pisaraid valamas just ei näe. Stiilipuhta avaldumisvormi näol kohtame teda kriisikolletes naisõdurina. Adrenaliin on ta magustoit. Iseenesest on see väga äge karakter – ainult et pigem meheliik, mitte naiselik.
- Ent elurõõmsast tüdrukust võib mõnikord järel olla vaid kurbklik **Inetu Pardipoeg**, kes tunneb, et ta kuhugi ei kuulu, keegi ei taha temaga mängida. Pole tal kontakti muretuse, lusti ega vallatusega. Ja kahjuks napib ka julgust, et teiste mänguga liituda. Pisarad ja ohked on tal alatasa kurgus. Ohvrina süüdistab ta oma saatuses teisi inimesi, et need on röövinud tema naeru. Depressioon on talle tuttav kaaslane.
- 0 Kui Tütarlapse elurõõm on aga täiesti kokku kuivanud, kohtume **Kuivikuga**. Elu on justkui välja pressinud temast viimsegi elumahla. Ta on kõiges eluterve Tütarlapse vastand. Maailm tundub talle ohtliku paigana. Ta tahaks viibida oma turvatsoonis. Elu väljaspool tuttavat turvatsooni näib talle hirmutav. Ta on ratsionaalne ja tõsine. Mängulisus on mõiste, mille tähenduse ta peab võõrsõnade leksikonist uuesti järele vaatama.